

Sikkert vedlikehold i landbruket

Landbruket er en av de mest risikoutsatte sektorene når det gjelder arbeidsrelaterte ulykker. Arbeidstakere i landbruket har 1,7 ganger så stor risiko for ikke-dødelige yrkesskader og tre ganger så stor risiko for dødsulykker som gjennomsnittet.

I EU-landene domineres landbrukssektoren av familiearbeid og en høy grad av selvstendig virksomhet. Mesteparten av arbeidet utføres av gårdbrukeren selv og hans eller hennes familie. Ni av ti som jobber på gårdene (89 %) er familiemedlemmer(1). I 2007 arbeidet om lag 78 % av gårdbrukerne alene, dog med hjelp fra familiemedlemmer og med innleid hjelp i høysesongene(2).

At de fleste gårdbrukere er selvstendig næringsdrivende, og at gårdsdriften baserer seg på familiearbeid, utgjør en utfordring for helse og sikkerhet.

Vedlikeholdsoppgaver i landbruket

Vedlikeholdsaktivitetene innen landbruket er svært ulike. De omfatter:

- vedlikehold og reparasjon av maskiner, utstyr og kjøretøy
- vedlikehold av gårdsplasser og bygninger
- vedlikehold av siloer, slamtanker og kornsiloer
- vedlikehold av elektriske installasjoner
- vedlikehold av grøfter og vanningsanlegg
- vedlikehold av veier med og uten fast dekke.

Farer knyttet til vedlikehold i landbruket

Ettersom vedlikeholdsoppgavene på gårdsbruk er så varierte, involverer de en rekke ulike farer, som:

- mekaniske farer knyttet til vedlikehold av maskineri, for eksempel fare for klem- og knusningskader, fare for å bli sittende fast i maskineriet og fare ved injeksjon av høytrykksvæske
- støffare under vedlikehold av elektriske installasjoner eller utstyr, under arbeid med ødelagt utstyr eller under reparasjon av ødelagte elektriske gjerder, brann- eller skåldingsfare ved bruk av sveiseutstyr eller varmegivende utstyr, eller ved vedlikehold av utstyr med varme overflater eller driftsvæsker
- kjemiske farer knyttet til bruken av farlige stoffer under vedlikehold, eller ved vedlikehold av utstyr som inneholder farlige stoffer
- brann- eller eksplosjonsfare under vedlikehold av anlegg eller utstyr som inneholder farlige eller eksplosive stoffer, for eksempel tanker, siloer eller drivstofftanker

Gjengitt med tillatelse fra FIOH

- biologiske farer under vedlikehold av slamtanker, grøfter og gjødselsystemer eller installasjoner som er forurenset av biologiske stoffer
- ergonomiske farer som uheldige arbeidsstillinger eller verktøy og redskaper med uhensiktsmessig utforming
- arbeid i trange rom

Risikofaktorer og forebyggende tiltak

De vanligste faktorene som medvirker til vedlikeholdsrelaterte ulykker i landbruket er:

- alenearbeid
- mangel på verneutstyr
- økonomiske problemer, tidspress og tretthet
- manglende oppmerksomhet, opplæring, informasjon og bortsettning av arbeid, utgjør store risikofaktorer
- Det er viktig å forsøke å fjerne risikoene. Hvis de ikke kan fjernes helt, kan man gjøre dem mindre ved å følge prosedyrene for sikkert arbeid.
- Bruk riktig verneutstyr, herunder personlig verneutstyr. Utfør aldri en jobb du ikke er kompetent til å gjøre.

Vedlikehold av maskiner og kjøretøy

Følg prosedyrene for sikkert arbeid under vedlikehold og service på maskiner:

- Stans maskinen før du begynner å jobbe på den. Kontroller at maskinen har stanset — ikke glem at det kan ta tid.
- Sikre deler som kan bevege seg eller rotere — for eksempel ved å bruke kiler eller støtter.
- Følg produsentens instruksjer.
- Sett skjeringsdeksler på plass før maskinen startes.

Arbeid i dårlig ventilerte og lukkede rom

Gårdsarbeidere må kanskje gå inn i innelukkede rom som fuktige kornsiloer, slambassenger eller lagringstanker for å utføre vedlikehold, inspeksjoner, rengjøring og reparasjoner. Farer kan oppstå på grunn av oksygenmangel, giftige eller brennbare gasser, væsker eller tørrstoff som plutselig kan fylle rommet og forårsake kvelning, drukning, brann eller eksplosjon:

- Unngå å gå inn i lukkede rom.

(1) Eurostat, Agricultural statistics: Main results 2007–08, Eurostat pocketbook, 2009 edition (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-ED-09-001/EN/KS-ED-09-001-EN.PDF).

(2) Eurostat, Farm structure, statistics explained (March 2010). http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Farm_structure

- Hvis dette ikke kan unngås, følg et system for sikkert arbeid.
- Få på plass hensiktsmessige nødprosedyrer.
- Test luften før du går inn.
- Bruk riktig utstyr, som personlig verneutstyr (for eksempel åndedrettsvern, sikringssele og tau), godt lys (godkjent for eksplosive omgivelser) og kommunikasjonsutstyr.

Kilde: M. Águila, INSHT

Arbeid i høyden

Vedlikehold av bygninger, anlegg og maskineri på gårder kan innebære arbeid i høyden. Det kan skje fallulykker fra tak eller gjennom usikre tak, fra kjøretøy, stiger og uegnet adkomstutstyr:

- Unngå å arbeide i høyden. Hvis arbeid i høyden ikke kan unngås, bruk egnet adkomstutstyr. Bruk om nødvendig, fallsikringsutstyr, for eksempel sikringssele. Sørg for at verktøy og materialer kan heves og senkes på en trygg måte. Gå alltid ut ifra at tak er usikre hvis du ikke er sikker. Bygninger med usikre tak skal merkes med varselkilt, særlig ved adkomstpunkter. Bruk sklisliske vernesko når du arbeider på kjøretøy. Bruk ikke stige hvis arbeidet kan utføres på en tryggere måte. Hvis du bruker stige, må du sørge for at stigen ikke kan gli og at den står støtt på bakken.

Initiativer og kampanjer med sikte på å forebygge personskade i landbruket

- De britiske «Farm Safety and Health Awareness Days» (SHAD) er egne dager for bevisstgjøring omkring helse og sikkerhet i landbruket. De består av en rekke arrangementer og har som mål å informere og lære arbeidstakere i landbruket om risikoene knyttet til arbeidet deres.
- «PreventAgri» er et prosjekt utarbeidet i Belgia som tar sikte på å forebygge ulykker, yrkessykdommer og psykososiale risikoer i landbruket. Prosjektet består i bevisstgjøring, forskning og intervensjon.
- Ved å dele ut sikkerhetsattestater oppmuntrer «Sozialversicherungsanstalt der Bauern» (institusjon for trygdeordninger for gårdbrukere) i Østerrike gårdbrukere til å fremme helse og sikkerhet på gårdene sine. Sikkerhetsattestaten tildeles gårdbrukere som har et særskilt fokus på helse og sikkerhet. Atestatene tildeles etter strenge kriterier:

- en generell standard for HMS-praksis og bevisstgjøring om sikkerhet for arbeidstakere i landbruket gjennom sikker arbeidsorganisering (bidra med personlig verneutstyr, førstehjelpsskrin, ryddige arbeidsområder), sikkert utstyr, sikre kjøretøy, sikre bygninger og sikre elektriske installasjoner.

Eksempler på god praksis

- *Mobilt verksted for landbruksmaskiner og -kjøretøy*

Mobile Werkstatt Allgäu GmbH, Tyskland

Vedlikehold av moderne landbruksmaskiner og -kjøretøy må i økende grad utføres av fagfolk, og dette forutsetter kvalifikasjoner og kompetanse innen vedlikehold og reparasjon. Det mobile verkstedet for landbruksmaskiner og -kjøretøy ble opprettet av gårdbrukere. Det har alt nødvendig verktøy, teste- og måleutstyr og et team av vedlikeholdsteknikere som på plass, utfører fagmessige reparasjoner og vedlikehold på maskiner og kjøretøy.

- *Sikkert og effektivt vedlikehold og reparasjon av drivhus*

Glass Handling Technic Vof, Nederland (Vinner av prisen for god praksis)

Drivhussektoren har de senere år gjennomgått en enorm utvikling. Drivhusene er høyere, dreneringskanalene på takene er svært smale og dimensjonene på glassplatene i taket har økt betraktelig. Denne utviklingen har hatt stor innvirkning på vedlikeholds- og reparasjonsarbeidet, og innebærer fare for kuttskader, fall fra høyden og fysisk belastning. Etter initiativ fra drivhusbransjen, og med god hjelp fra andre instanser, ble en ny og sikker metode for reparasjon av glasstak utviklet. Det ble laget et system som gjør det mulig å utføre reparasjoner på utsiden av glasstaket, den såkalte «Repair Shuttle». Den består av et stillas for posisjonering av glass og en mobil plattform som kan flytte reparasjonsstillaset fra et sted til et annet. Vedlikeholdsarbeidere ble tatt med på råd under utviklingen av «Repair Shuttle». Ved bruk av «Repair Shuttle» utelukkes skader som skyldes fallende glasskår, og faren for fall er nesten helt eliminert. Den fysiske belastningen på vedlikeholdsarbeiderne er også blitt mindre.

Ytterligere opplysninger

For å finne ut mer om sikkert vedlikehold innen landbruk, les nettpublikasjonene «Vedlikehold i landbruket — en veiledning om helse og sikkerhet», som finnes på <http://osha.europa.eu/en/publications/reports>

Dette faktaarket finnes på 24 språk på: <http://osha.europa.eu/en/publications/factsheets>

Det europeiske arbeidsmiljøorganet

Gran Vía, 33, 48009 Bilbao, SPANIA

Tel. +34 944794360, Fax +34 944794383

E-mail: information@osha.europa.eu

